

zaterdag

19.12.2015

20.00 Kamermuziekzaal

19.15 Inleiding door

Jan Christiaens

Trio Wanderer

Fransen pianotrio's

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Biografie

Het Trio Wanderer (FR) werd in 1987 opgericht door drie jonge Franse musici van het Conservatorium van Parijs: Vincent Coq (piano), Jean-Marc Phillips-Varjabédian (viool) en Raphaël Pidoux (cello). Ondanks de uitdrukkelijke verwijzing naar de Duitse romantiek in hun naam, speelt het ensemble een zeer uitgebreid repertoire van Haydn en Mozart tot hedendaagse componisten. Geprezen voor zijn buitengewoon gevoelige stijl, technisch meesterschap en dankzij de telepathie tussen de muzikanten is het Trio Wanderer een van de belangrijkste kamermuziekensembles ter wereld. Naast concerten op de grote internationale podia, neemt het ensemble ook regelmatig cd's op, alleen of in samenwerking met verscheidene orkesten.

Uitvoerders en programma

Trio Wanderer:

Vincent Coq: piano

Jean-Marc Phillips-Varjabédian: viool

Raphaël Pidoux: cello

—

Gabriel Fauré (1845-1924)

Pianotrio in d, opus 120 (1922-23)

- Allegro, ma non troppo
- Andantino
- Allegro vivo

Maurice Ravel (1875-1937)

Pianotrio (1914)

- Modéré
- Pantoum. Assez vif
- Passacaille. Très large
- Finale. Animé

— pauze —

Camille Saint-Saëns (1835-1921)

Pianotrio nr. 2, opus 92 (1892)

- Allegro non troppo
- Allegretto
- Andante con moto
- Grazioso, poco allegro
- Allegro

Uw applaus krijgt kleur dankzij de bloemen van Bloemblad.

Pianotrio's van Fauré, Ravel & Saint-Saëns

Het pianotrio ontstond in het midden van de 18e eeuw, als een uitloper van de duo- en trisonates uit de barok. De combinatie van een of twee melodie-instrumenten (viool/ fluit/cello) – met een toetsinstrument dat in de begeleiding voorzag was een geliefd genre bij de componisten van de barok. In de late barok is te merken hoe de klemtoon langzaam verschoof van de melodie-instrumenten naar het klavier. Had het klavier vroeger een louter begeleidende rol, dan trad het in de late barok steeds duidelijker op de voorgrond, met een uitgewerkte partij die de melodie-instrumenten zelfs dikwijls in de schaduw zette! In de tweede helft van de 18e eeuw evolueerde het pianotrio naar een standaard bezetting van piano, viool en cello. Joseph Haydn componeerde talloze trio's voor die bezetting, waarin de piano en de viool het hoge woord voeren, terwijl de cello zich doorgaans tevreden moet stellen met het spelen van de basnoten. Pas in de 19e eeuw, met de pianotrio's van Ludwig van Beethoven en Franz Schubert, schudde de cello die ondergeschikte rol van zich af. En toch kwam het in het pianotrio niet altijd tot een dialoog tussen drie gelijkwaardige partners. Pianist-componisten als Frédéric Chopin, Felix Mendelssohn en Robert Schumann hadden namelijk de neiging om hun eigen instrument voor te trekken door een virtuoze pianopartij te schrijven. Vreemd genoeg keerden heel wat componisten bij het begin van de 20e eeuw het pianotrio de rug toe. Het leek erop alsof het genre zijn beste tijd had gehad. Niet zo in Frankrijk, waar toen enkele toonaangevende componisten inspiratie zochten bij de meesters uit de barok en het classicisme. De kamermuziek stond hoog op de prioriteitenlijst van de Société Nationale

de Musique, een Franse concertvereniging die in 1871 gesticht was door onder meer Camille Saint-Saëns, zowat het gezicht van de Franse muziek in de tweede helft van de 19e eeuw. Samen met enkele collega's had Saint-Saëns deze vereniging in het leven geroepen om impulsen te geven aan de Franse instrumentale muziek, als reactie tegen de dominantie van de (Duitse) opera's en vocale muziek in het Parijse concertcircuit. Zelf droeg Saint-Saëns alvast zijn steentje bij. In zijn werklijst prijken, naast opera's, symfonieën en concerto's, immers ook heel wat kamermuziekwerken, waaronder twee pianotrio's. Het eerste zette hij op papier toen hij nog een jonge componist en pianovirtuoos was, die graag tegen de modes van zijn tijd inging. Pas 28 jaar later componeerde hij zijn tweede pianotrio. Tegen die tijd werd de bejaarde Saint-Saëns als een ouderwetse en geïsoleerde figuur beschouwd, ingehaald door de tijdsgeest. Nochtans had hij als docent aan de École Niedermeyer, maar ook als componist een grote invloed gehad op het Franse muziekleven. De muzik historicus Henri Prunières omschreef zijn stijl als 'precies, nerveus, uiterst helder'. Volgens Prunières heeft Saint-Saëns veel opgestoken van de 18e-eeuwse Franse schrijvers, in het bijzonder Voltaire: geen noot te veel, niets is overbodig, alles staat op zijn juiste plaats. Ook in het tweede pianotrio overheerst deze indruk van orde en helderheid. Saint-Saëns bedacht een uitgebalanceerde vorm, bestaande uit vijf bewegingen, die symmetrisch geordend werden rond de centrale derde beweging. De eerste en de laatste beweging krijgen het meeste gewicht. Het openingsdeel is het speelveld voor de spannende interactie tussen het sombere

strijkersthema en het zonnige pianothema. In de laatste beweging springt de plechtstatige toon meteen in het oor. Het thema klinkt als de grondstof voor een geleerde fuga, die er echter niet komt. Tussen deze twee klankzuilen staan drie middendelen die elk een ander karakter ten tonele voeren. De tweede (menuet) en vierde beweging (wals) zoeken het in de dans; daartussenin staat een trage beweging van een grote emotionele intensiteit.

'Alles heb ik van hem geleerd', zo placht Gabriel Fauré te antwoorden aan wie hem vroeg naar zijn ervaringen met zijn leermeester Saint-Saëns. Fauré verwierf vooral bekendheid met zijn *Requiem* en als liedcomponist, maar ook op het domein van de kamermuziek was hij heel actief. Hij schreef prachtige composities voor pianokwartet en -kwintet, maar aan het pianotrio zette hij zich pas op 77-jarige leeftijd! De drie bewegingen van zijn pianotrio zijn volgens het klassieke patroon opgevat. Net als bij Saint-Saëns zijn het de strijkers die in de eerste beweging het eerste thema introduceren, op een rustig kabbelende begeleiding in de piano. De rollen worden omgewisseld bij de voorstelling van het tweede thema: de piano soleert, de strijkers begeleiden. Opmerkelijk is hoe in deze beweging de melodieën lijken voort te vloeien uit kleine cellen, die als kralen tot een ketting aaneengereggen worden. In de tweede beweging, in een drieledige ABA-vorm, laat Fauré horen hoezeer hij de muziek van Wagner en Franck heeft verwerkt. Talrijke kruisen en mollen komen de toonaard van deze beweging bijkleuren tot uiterst kleurrijke, vloeibare poëzie. In de finale gooit de bejaarde Fauré de beentjes los, met een flitsende humoreske, vol met pittige accenten en dwarse tegentijden. Zo ongecompliceerd en transparant de

textuur van Faurés pianotrio is, zo volgepakt en virtuoos klinkt dat van zijn leerling, Maurice Ravel. Als luisteraar heb je vaak de indruk niet slechts drie instrumenten, maar een heus kamerorkest te horen. Dat is vooral het geval in de vierde en laatste beweging, die door de virtuoze zetting bij momenten een orkestrale klankvolheid bereikt. Voor de tweede en derde beweging zocht Ravel inspiratie in andere culturen en vervlogen tijden. De titel van de tweede beweging, *Pantoum*, verwijst naar een Maleisische versvorm, waarbij de tweede en vierde regel van een kwatrijn (=strofe van vier verzen) als eerste en derde regel worden hernomen in het volgende kwatrijn. Ravel had dit ingenieuze vormelijke schema leren kennen in de poëzie van Charles Baudelaire, wiens verrukkelijke *Harmonie du soir* wellicht het bekendste voorbeeld van een pantoum is. De strenge vormelijke vereiste van het pantoum weerhield Ravel er niet van een wervelend virtuoos scherzo te componeren. Hoe groot is het contrast met de strenge, hymne-achtige stijl van de derde beweging, *Passacaille*. De titel verwijst naar een variatievorm uit de barok, gebaseerd op een steeds herhaalde basmelodie. Die doet bijna ongemerkt zijn intrede in de zacht omfloerste bastonen van de piano, die de moeizaam opklimmende melodie vervolgens doorgeeft aan de cello en de viool. De textuur wordt stelselmatig aangedikt, van een-, twee- en driestemmig naar een compacte zetting die het basthema in volle kracht laat stralen, alvorens het weer ontmanteld wordt en discreet in de diepte van het pianoklavier verdwijnt.

Jan Christiaens

Het wonderkind Camille Saint-Saëns

Dat Mozart een wonderkind was, weet zo ongeveer iedereen die iets afweet van de westerse muziekgeschiedenis. De naam Camille Saint-Saëns ontlokt de doorsnee muzikliefhebber wel een 'ja, natuurlijk' wanneer men hem ontmaskert als componist van de *Grande Fantaisie zoologique*, *Le Carnaval des animaux*. Operaliefhebbers kennen en waarderen doorgaans zijn opera *Samson et Dalila*, de enige die vandaag nog gespeeld wordt. Maar dat hij een wonderkind was met verbazingwekkender talenten dan Mozart, weet haast niemand. Mozart schreef zijn eerste compositie, het *Menuet in G*, KV1 op 5-jarige leeftijd. Het werk werd overgeleverd in het handschrift van zijn vader, die hem duidelijk geholpen heeft. Het handschrift van Saint-Saëns' eerste compositie, een galop voor piano, werd door zijn oudtante Charlotte Manson gedateerd op 22 maart 1839. Saint-Saëns was toen drie jaar en vijf maanden oud! Hij was trouwens niet enkel muzikaal begaafd. Hij was amper tweeënhalf jaar toen hij met gemak leerde lezen en als 7-jarige las en vertaalde hij Latijnse en Griekse teksten, ondernam hij natuurwetenschappelijke experimenten en loste hij ingewikkelde algebraïsche vraagstukken op. In 1841 componeerde hij zijn eerste lied *Le Soir* naar een gedicht van Marceline Desbordes Valmore. Na de pianolessen van zijn oudtante werd de muzikale ontwikkeling van de 7-jarige Camille toevertrouwd aan twee privéleraren. Camille Stamaty, die bij Friedrich Kalkbrenner had gestudeerd, gaf pianoles en Pierre Maleden, een leerling van Gottfried Weber, onderwees hem in muziektheorie.

Na enkele private optredens gaf de 10-jarige Saint-Saëns op 6 mei 1846 in de Parijse Salle Pleyel zijn eerste officiële openbare concert met medewerking van het orkest van het Théâtre Italien gedirigeerd door Théophile-

Alexandre Tilmant. Op het programma stond Mozarts *Pianoconcerto in B*, KV450, een thema met variaties en een fuga van Händel, een toccata van Kalkbrenner, een sonate van J.N. Hummel, een preludium en fuga van Bach en Beethovens *Derde pianoconcerto*. Het succes was overweldigend. Twee jaar later (1848) werd hij toegelaten aan het Parijse conservatorium in de orgelklas van François Benoist en in oktober 1850 in de compositieklas van Fromental Halévy. Een eerste prijs orgel behaalde hij in 1851 en in 1852 nam hij met zijn cantate *Le retour de Virginie* deel aan de prestigieuze Prix de Rome, echter zonder succes. Met zijn *Ode à Sainte Cécile* behaalde hij wel de eerste prijs in een compositiewedstrijd van de door de Belgische violist en componist François Seghers gestichte Société Sainte-Cécile. Op 18 december 1853 liet Seghers in de concertzaal van de Société een 'symfonie van een onbekende Duitse componist' uitvoeren. Toen hij nadien bekend maakte dat het een symfonie van de achttienjarige Saint-Saëns was (diens *Symfonie in E*, het eerste werk van Saint-Saëns dat als opus 2 bij Richault in druk verscheen), was de verrassing compleet. 's Anderendaags schreef Charles Gounod aan Saint-Saëns: '... doe zo verder en denk eraan dat u op die zondag 18 december 1853 een contract bent aangegaan dat u verplicht een groot meester te worden ...

Johan Huys

Camille Saint-Saëns tijdens zijn eerste concert in de Salle Pleyel, op 10-jarige leeftijd.

Eric Whitacre © Marc Royce

wo 13.01.16 / 20.00 / Concertzaal Vlaams Radio Koor & Eric Whitacre / Ster van de internationale koormuziek

De afgelopen jaren groeide componist Eric Whitacre uit tot een van de meest beklievende en charismatische personen in de koorwereld. Internationaal wordt hij geroemd om zijn magische werken: zijn muziek beweegt en beroert, en communiceert op een heel bijzondere manier met het publiek. Een criticus schreef: 'Door haar eerlijkheid, optimisme en puurheid treft zijn muziek je recht en met ongekende precisie in je hart.'

Maria João Pires © Felix Broede

za 30.01.16 / 20.00 / Concertzaal Maria João Pires & Julien Libeer / Beethoven & Haydn

Maria João Pires. Haar naam is voldoende om zalen vol te laten lopen. De immens populaire en beroemde Portugese pianiste werd onlangs 70 jaar, maar aan vitaliteit heeft deze *grande dame* nog steeds niet ingeboet. Met haar integere pianospel weet ze haar publiek nog steeds mee te voeren. In 2012 nam ze Julien Libeer onder haar vleugels, en deelt met hem op regelmatige basis het podium.

Op zoek naar een origineel cadeau-idee?
Schenk uw geliefde(n) een avondje cultuur!

Bestel uw geschenkbond voor een bedrag naar keuze op:
www.concertgebouw.be of via +32 70 22 33 02

BESTEL UW TICKETS NU OP

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02 / IN&UIT BRUGGE

Praat na de voorstelling gezellig na in het Concertgebouwcafé of vertel ons wat u ervan vond op Facebook of Twitter (@concertgebouwbr).

Gezellig tafelen voor of na een voorstelling met een verrassing op vertoon van het concertticket. www.concertgebouw.be/services.

BRUGGE

FLUXYS

DeMorgen.

Knack

Klara

FOCUS|WTV